

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright
31. 05. 2012.

Arthur Cravan

Izložba u Salonu nezavisnih

Arthur Cravan
Izložba u Salonu nezavisnih
1914.

Preveo Aleksa Golijanin, 2011. <http://anarhija-blok45.net1zen.com>
Arthur Cravan, *L'Exposition des indépendants*, Maintenant No. 4, Mars-Avril 1914. „Exhibition at the Independents”, u Robert Motherwell's *The Dada Painters & Poets: An Anthology*, Harvard University Press, 1981, str. 4–14, s francuskog na engleski preveo Ralph Manheim.

<http://anarhisticka-biblioteka.net>

1914.

Sadržaj

Bibliografija	15
O autoru	15

Njegov komentar izložbe u svemu najavljuje put koji vodi s one strane umetnosti i anti-umetnosti: „Slikanje je hodanje, trčanje, jedenje, pijeње, spavanje, zadovoljavanje prirodnih potreba. Možete reći da sam odvratan, ali to vam je tako.“ U istom tekstu je napisao: „Morate već jednom da utuvite u glave da je umetnost za buržuje, a kad kažem ‘buržuj’, mislim na čoveka bez mašte.“

Sarađivao je sa Fransisom Pikabijom (Francis Picabia) i Marselom Dišanom (Marcel Duchamp) u aktivnostima njujorške dade tokom 1917. godine. Njegova „Konferencija o modernoj umetnosti i futurizmu“ počela je podrigivanjem, uvredama na račun publike i striptizom, koji je prekinula policija. Zatim se, preko Meksika, uputio ka Buenos Airesu, „samo zato da bi bio nesrećan“.

Stekao je legendarni status među nadrealistima, kasnije i među situacionistima. „Prototip sabotera koji je proleteo kroz neke od najradioaktivnijih zona kulturne katastrofe, ne ostavljajući za sobom nikakvu robu ili sećanje.“ (SI br. 8, 1963) Blez Sandrar tvrdi da nije „nestao u vodama Meksičkog zaliva“, kao što kaže Breton, već da je ubijen u tuči, 1920. godine, u Meksiko Sitiju, gde je vodio školu boksa. „Udarac bodežom u srce. Ne zna se zašto, ni ko je to učinio, niti iz kakvih pobuda. Verovatno zbog neke žene“, kaže Sandrar, koji ga je lično poznao. (*Blez Sandrar vam govori*, Prosveta, Beograd, 1998, str. 104-109)

Bilo je i drugih spekulacija, ali verzija sa brodolomom je izvesnija. Prilično je pouzdano da je sa svojom ljubavnicom, čuvenom pesnikinjom i umetnicom, Minom Loj (Mina Loy, 1882–1966), s kojom je tokom 1918. živeo u Meksiko Sitiju, planirao put u Buenos Aires. Ali, imali su novca samo za jednu kartu. Mina je trebalo da putuje brodom, a Kravan se pre nje, s jednim prijateljem, otisnuo na more u malom, ribarskom čamcu. Bilo je to krajem 1918; od tada se Kravanu i njegovom saputniku gubi svaki trag. Mina Loj je stigla u Buenos Aires, gde je aprila 1919. rodila njihovu kćerku, Fabijen.

A. G., 2006, 2011.

„Morate već jednom da utuvite u glave da je umetnost za buržuje, a kada kažem buržuj, mislim na čoveka bez mašte.“

„Jedan od njih je rekao mojoj ženi: ‘Šta ste očekivali? Gospodin Kravan ne provodi dovoljno vremena s nama.’ Želim da izjavim jednom za svagda: ne želim da budem civilizovan.“

„Artur Kravan . . . Prototip sabotera koji je proleteo kroz neke od najradioaktivnijih zona kulturne katastrofe, ne ostavljajući za sobom nikakvu robu ili sećanje.“ — *Situacionistička internacionala* br. 8, 1963.

* * *

Slikari – ima ih dvoje ili troje, u celoj Francuskoj – nemaju često priliku da pokažu svoj talenat i mogu lako da zamislim to stanje obamrlosti koje ih obuzima tokom dugih meseci kada se ne mogu predstaviti publici. To je jedan od razloga zašto sam rešio da se pridružim brojnim posetiocima *Salona nezavisnih*, iako je onaj glavni bio duboko gađenje koje osećam prema slikarstvu, što je osećanje koje ću poneti i sa izložbe i koje često ne možemo dovoljno razviti. Bože, kako se vremena menjaju. Kao što više volim da se smejem, tako i naprosto više volim fotografiju neko piktoralnu umetnost i radije bih čitao novine nego Rasina. Možda s vašeg stanovišta to zahteva malo objašnjenje, koje, evo, žurno prilažem. Na primer, postoje tri kategorije čitalaca novina: tu je, pre svih, nepismeni čovek, koji sigurno ne bi mogo uživati u čitanju nekog remek dela; tu je zatim superiorni, obrazovani čovek, ugledni nemaštoviti gospodin, koji čita novine jer mu je potrebno da neko drugi izmišlja priče umesto njega; na kraju, tu je čovek, ili sirovina, koji živi svoju hroniku i pravu sprdnju od senzibiliteta gospodara. Slično tome, postoje tri vrste ljubitelja fotografije. Morate već jednom da utuvite u glave da je umetnost za buržuje, a kada kažem buržuj, mislim na čoveka bez mašte. Dobro, ali, ako je tako, dozvolite mi da vas upitam zašto se, kada već toliko prezirete slikarstvo, zamarate pisanjem njegove kritike?

To je sasvim prosto: ako pišem, to je zato da bih razbesneo kolege, da bi se o meni pričalo i da bih stekao ime. A ime dobro dođe, ako vam je stalo do uspeha kod žena i u poslu. Da sam slavan kao Pol Burže, natakario bih

nakitnjak i nastupao svako veče u Foli Beržeru i garantujem vam da bih imao dobru prođu. Pored toga, moje pero mi može pomoći da prođem kao znalac, što je u očima gomile zavidna titula, jer je skoro sigurno da se među posetiocima Salona neće naći više od par inteligentnih osoba.

S tako inteligentnim čitaocima kao što su moji, dužan sam da priložim još jedno objašnjenje. Intelligentnom smatram samo onu osobu čija se inteligencija odlikuje temperamentom, pošto neka *zaista inteligentna* osoba podseća na milion drugih *zaista inteligentnih* osoba. Zato je, što se mene tiče, čovek od znanja i ukusa uvek samo idiot.

Posmatran spolja, Salon mi deluje privlačno, s tom svojom kupolom raširenom kao šatra Barnumovog cirkusa. Ali, kakve će ga ružne, umetničke njuške uskoro napuniti; cele horde njih: umetnici s dugom kosom, pisci s dugom kosom; slikari s kratkom kosom, pisci s kratkom kosom; odrpani slikari, odrpani pisci; dobro obučeni slikari, dobro obučeni pisci; slikari s ružnim njuškama; slikari sa zgodnim . . . ali, takvih nema. Gospode, smiluj se, pa tih umetnika ima kao pleve! Uskoro na ulicama neće biti nikog drugog osim umetnika i biće prava muka pronaći nekog čoveka. Ima ih svuda: kafei vrve od njih, a nove umetničke škole otvaraju se svakog dana. Uvek sam se pitao kako je nekom učitelju slikanja, od kada je sveta i veka, osim ako ne podučava bravava kako da kopira ključ, uspelo da nađe makar jednog učenika. Ljudi se sprdaju sa onima što čitaju iz dlana i drugim tumačima sudbine, ali nikada nisu tako ironični kada na red dođu naivčine koje pohađaju umetničke škole. Kako možemo naučiti da slikamo ili crtamo, da imamo talenta ili genija? A ipak u tim studijima nailazimo na tupadžije od trideset ili četrdeset godina i, bože me prosti, tikvane od pedeset, o da, slatki Isuse, jadne stare fosile od pedeset godina! Ima čak i mladih Amerikanaca, visokih skoro metar i devedeset, širokih ramena, koji dolaze iz zemalja oko Misisipija, u kojem se brčkaju Crnci s gubicama kao u nilskih konja; iz dalekih zemalja gde lepe devojkice tvrdih guzova jašu konje; koji dolaze iz Njujorka, grada punog solitera, na obalama Hadsona, na kojima dremaju torpedni čamci nabijeni kao oblaci. A tu su i friške mlade Amerikanke, o, moji soliterčići!

Moglo bi se reći kako umetničke škole pružaju umetnicima grejanje zimi i snabdevaju ih modelima. A za pravog slikara model je sam život. U svakom slučaju, možete sami proceniti koliko je neki profesionalni model življi od gipsanih statua koje ljudi kopiraju u Školi lepih umetnosti; ali,

Bibliografija

4 *Dada Suicides: Selected Texts of Arthur Cravan, Jacques Rigaut, Julien Torma & Jacques Vache (Anti-Classics of Dada)* by Jacques Rigaut, Julien Torma, Jacques Vache, and Arthur Cravan. Roger Conover (Editor), Terry J. Hale (Editor), Paul Lenti (Editor), Iain White (Editor), Atlas Press, London 2005, str. 13–80.

André Breton, *Anthologie de l'humour noir*, Éditions du Sagittaire, Paris 1940 (1966). *Anthology of Black Humour*, City Lights Books, San Francisco 2001; Telegram Books, London 2009, str. 303–310.

Arthur Cravan, *Œuvres: Poèmes, articles, lettres*, édition établie par Jean-Pierre Begot, Éditions Ivrea (Champ Libre), Paris 1987; 1992.

Arthur Cravan, *L'Exposition des indépendants*, Maintenant No. 4, Mars-Avril 1914. „Exhibition at the Independents”, in Robert Motherwell's *The Dada Painters & Poets: An Anthology*, Harvard University Press, 1981, p. 4–14., translated from the French by Ralph Manheim.

O autoru

Biografska crtica, na osnovu napomene uz film Gija Debora, *Urlici u slavu de Sada* (Porodična biblioteka br. 9, 2006)

Artur Kravan (1887–1918): pesnik-bokser („s najkraćom kosom na svetu“, kako se potpisivao), „dezerter 17 nacija“, skandal-majstor, „nećak Oskara Vajlda“ . . . Aprila 1916. godine zaista je imao meč s tadašnjim svetskim šampionom Džekom Džonsonom (Jack Johnson, 1878–1946). Bio je nokautiran, po jednim, već u prvoj rundi, po drugima, u šestoj. (U svojim sećanjima Džek Džonson priča da ga je pustio da se šepuri do šeste runde, zato što su Kravanovi prijatelji snimali ceo meč. Onda ga je oborio jednim udarcem.)

Godine 1912. pokrenuo je „mesarski časopis“ *Maintenant* (pet brojeva), koji je sam distribuirao, ponekad na piljarskim kolicima, između ostalog i ispred galerije u kojoj je održana čuvena izložba Nezavisnih 1914. godine.

nema sumnje da je govno neophodno za nastanak nekog remek dela isto koliko i kvaka na tvojim vratima, ili, da upotrebim figuru koja će ti sigurno raspaliti maštu, ono je potrebno isto koliko i, recimo, dirljivo klonula ruža koja širi opojni miris svojih mlitavih latica preko devičanski bele površine tvog delikatnog, nežnog i umetnički oblikovanog kamina (dlačice na sisama!).

Artur Kravan, *Maintenant* br. 4, 1914.

P. S. Pošto ne mogu da se preko štampe odbranim od kritičara koji su me oklevetali da sam povezan ili sa Apolinerom ili s Marinetijem, ovim putem ih upozoravam da ću im, ako to ponove, zavrnuti jaja.

Jedan od njih je rekao mojoj ženi: „Šta ste očekivali? Gospodin Kravan ne provodi dovoljno vremena s nama.“ Želim da izjavim jednom za svagda: ne želim da budem civilizovan.

S druge strane, želim da obavestim svoje čitaoce da ću sa zadovoljstvom prihvatiti sve što nađu za shodno da mi pošalju: tegle pekmeza, čekove, piće, poštanske marke svih zemalja, itd. Ako ništa drugo, svaki od tih poklona će me lepo nasmejati.

A. K.

česti posetioci Akademije Matis puni su prezira prema mrtvim puvalima iz Lepih umetnosti. Razmislite zašto: *oni* se bave naprednom umetnošću. Tačno je i da neki među njima veruju kako je umetnost superiornija od prirode. Da, draga!

Zapanjen sam što nijednom prevarantu nije palo na pamet da otvori školu za pisce.

Ali, vratimo se na izložbu, što bi rekli dobronamerni kritičari (samo što ja nisam od tih).

999 od 1000 slika moglo bi se slobodno pojaviti u Salonu francuskih umetnika, u Nacionalnoj galeriji ili na Jesenjem salonu. I Sezan lično, sa svojim mrtvim prirodama, i van Gog, sa svojim platnima koja prikazuju knjige, mogli bi se sasvim lepo uklopiti u Jesenji salon. Bilo je toliko mnogo šala na račun slikara koji koriste pomade, vazelin i sapun da bi naliskali svoje slike, da neću reći ništa preko toga, a ako i spomenem neka imena, to će biti samo trika radi, jer je to jedini način da prodam svoj časopis. Na primer, ako kažem da je Tavernije najgora vrsta suve šljive ili spomenem nekog malog seronju kao što je Zak, usred beskrajnog spiska drugih ništarija, njih dvojica će, zajedno sa ostalima, kupiti časopis samo zato što vole da vide svoje ime u štampi. Da je mene neko tako spomenuo, uradio bih isto.

Tu su lažni Rojbeti, lažni Šabati, lažni primitivisti, lažni Sezani, lažni Gogeni, lažni Morisi Deniji, lažni Gerini. Ah, ti dragi momci, Moris Deni i Šarl Gerin. Kako bi im rado zavalio po šut u dupe! O moj bože, blagi bože! Kako je samo lažan taj ideal Morisa Denija. On slika gole žene i decu, usred prirode, nešto što se danas prosto nigde ne može videti. Kao što je rekao moj prijatelj Eduard Aršinar, ako gledate njegove slike mogli biste pomisliti kako deca podižu sama sebe i da se cipele ovih dana mogu kupiti za badava. Kako su daleko železničke nesreće: Moris Deni bi trebalo da slika na nebesima, jer nikada nije čuo za večernja odela i smrdljiva stopala. To ne znači da smatram posebno smelim slikati akrobatu ili čoveka koji sere, naprotiv, verujem da u ruži naslikanoj s malo mašte može biti nečeg istinski demonskog. Sledeći taj tok misli, osećam isti prezir prema imitatorima Karla-Dirana kao i prema imitatorima van Goga. Prvi su mnogo naivniji, dok su drugi kultivisaniji i imaju više dobre volje: dve izrazito jadne stvari.

Sve što sam rekao za Morisa Denija važi, manje ili više, i za Šarla Gerina. Tome nema šta da se doda.

Prvo što se može primetiti na Salonu jeste mesto koje inteligencija danas zauzima među takozvanim umetnicima. Dozvolite mi da vam odmah na početku kažem da je, po mom mišljenju, za umetnika najvažnije da zna da pliva. Takođe osećam da umetnost, u tajanstvenom saglasju s veštinom rvanja, izvire više iz stomaka, nego iz mozga i zato pobesnim kada na nekoj slici od celog čoveka vidim samo glavu. Gde su tu noge, slezina, jetra?

To je razlog zašto ne mogu osetiti ništa osim gađenja prema slikama Šagala ili Šakala, koje prikazuju čoveka kako toči benzin u kraljvu guzicu. Naime, čak me ni pravo ludilo ne privlači, jer je ono samo manifestacija mozga, dok je pravi genije samo izuzetna manifestacija tela.

Henri Hajden. Ako prvo govorim o tom slikaru, to je samo zato što je madam Kravan obišla radionicu u kojoj se proizvode njegove slike. I zaista su proizvedene. Sve je na njima izmešteno, zamrljano, smrvljeno cerebralnim. Radije bih ostao pod vodom dva minuta nego da se suočim s njegovim slikama: bilo bi mi manje zagušljivo. Vrednosti su na njima aranžirane tako da ostave *dobar utisak*, pri čemu su u ovom plodu njegove vizije te vrednosti naprosto boje jedne svetlosne kugle. Svako ko vidi kuglu ne mora da manipuliše njenim vrednostima, jer će one uvek biti lažne. A Hajden verovatno nikada nije video kuglu, jer ih je na svojim platnima naslikao najmanje deset puta.

Mali savet: uzmite nekoliko pilula i pročistite duh; jebite što više ili, još bolje, počnite sa intenzivnim treninzima: kada obim vaših mišica bude merio pola metra, postaćete makar sirovina, ako ste imalo nadareni.

Leb. Njegov doprinos mi više liči na rmbanje, nego na slikarstvo.

Morgan Rasel pokušava da svoju impotenciju sakrije iza tehnike sinhronizma. Već sam video njegove konvecionalnije slike, s njihovim odbojnim, razmazanim bojama, na izložbi u galeriji Bernhajm-Žen. U njegovim slikama ne vidim ništa jedinstveno. Šagal, ako ništa drugo, ima određenu naivnost i kolorit. Možda je on zaista nevinašce, ali je onda suviše malo nevinašce. Šamje, nula. Frost, nula. Per Krog je stari jarac koji bi hteo da prođe kao staro jagnje. Aleksandar Eksler je jedan od onih nesrećnih slikara koji bi mnogo bolje prošli u galeriji Francuskih umetnika, jer je

već te sreće da budete sirovina, onda se toga morate držati. Svako će razumeti da velikom, glupom Svetom Bernaru uvek dajem prednost nad gospođicom Fanfreliš, koja zna da pleše gavot, i, u svakom slučaju, žutom čoveku nad belim čovekom, crnom nad žutim i crnom bokseru nad crnim studentom. Madam Delone, koja je in-te-lek-tu-al-ka, iako zna manje od mene, što dosta govori, napunila mu je glavu principima koji nisu čak ni ekstravagantni već samo ekscentrični. Rober je uzeo lekciju iz geometrije, lekciju iz fizike i još jednu iz astronomije; gledao je Mesec kroz teleskop; postao je lažni naučnik. Njegov futurizam – ne kažem to da bih ga iznervirao, već zato što verujem da će od sada skoro svo slikarstvo izvirati iz futurizma, što opet ukazuje na nedostatak genija, jer su sve te Kare i Boćoniji ništarije – ima, kao i njegova njuška, veliki kvalitet drskosti, iako njegove slike trpe zbog žurbe da u svemu, po svaku cenu, bude prvi.

Zaboravio sam da kažem kako u svom privatnom životu Delone daje sve od sebe da bi oponašao jadnu egzistenciju carinika Rusoa.

Ne znam da li će se uopšte pojaviti na ovoj izložbi, kao što je to uradio na Jesenjem salonu, gde je došao zaogrnut u crveni plašt, što nije manir živih već mrtvih, jer danas svi muškarci nose crno, a moda je izraz života.

Mari Lorensin (nisam video njen doprinos). Ah, evo jedne kojoj treba zadići suknju i dobro je opaliti po . . . jednom mestu, ne bi li naučila da umetnost nije uvežbavanje poza pred ogledalom. Oh! Slatka devojčice! (Začepi gubicu!)² Slikanje je hodanje, trčanje, jedenje, pijenje, spavanje, zadovoljavanje prirodnih potreba. Možete reći da sam odvratn, ali to vam je tako.

Za umetnost je uvredljivo reći kako se umetnik postaje tako što počnete da jedete i pijete. Nisam realista i umetnost je, srećom, van svih tih slučajnosti (a tvoja sestra?).

Suprotno svemu tome, draga gospođice, umetnost, s velikim U, je doslovno cvetak (oh, drago dete!) koji cveta samo usred slučajnosti i

² Ovo zapažanje je navelo ljubavnika Mari Lorensin (Marie Laurencin), Gijoma Apolnera (Guillaume Apollinaire), da Kravana izazove na dvoboj. Kravan ga je izbegao, na najneslaviji način, što ne znači da u tome nije uživao. Prema svedočenju Gabrijele Bife-Pikabija, „Kravan se izvinuo na najlicemerniji mogući način i sve je opet bilo u redu“. (Gabrielle Buffet-Picabia, „Arthur Cravan and American Dada“, *4 Dada Suicides*, Atlas Press, London 2005, str. 74.) Prim. prev.

čovjeku, a neki detalji vas šokiraju, uveravam vas da je sve to savršeno neutralno, zato što tako inače gledam na stvari.

Još jednom moram priznati da nisam video njegove slike. Izgleda da Delone ima običaj da svoja platna šalje tek poslednjeg dana, da bi iznervirao kritičare. Mislim da je to potpuno opravdano. Svako ko ozbiljno napiše makar red o slikarstvu je upravo ono što mislim da jeste.

Mislim da se ovaj slikar na kraju loše pokazao. Kažem „na kraju“, iako osećam da je reč o nemogućem zadatku. Gospodin Delone ima njušku kao besno prase ili neki kočijaš iz visoke klase; s takvom njuškom mogao je da pokuša da slika kao sirovina. Spoljašnjost je obećavala, ali unutrašnjost nije bila nešto. Verovatno preterujem kada kažem kako ima nečeg zadivljujućeg u Deloneovoj neobičnoj pojavi. Fizički, on je gnjecavi sir: Rober se teško kreće i verovatno ne bi mogao da baci kamen ni trideset metara. Složićete se da to nije naročito privlačno. Uprkos svemu, kao što sam malopre rekao, fizički izgled mu ide na ruku: to lice tako provokativne vulgarnosti da ostavlja utisak raspomamljenog prdeža. Na njegovu žalost – morate shvatiti da me savršeno ne zanima da li ova ili ona osoba ima talenta – oženio je Ruskinju. Da, Device majko, Ruskinju i to Ruskinju koju se plaši da prevari! Što se mene tiče, radije bih upražnjavao skarednosti s nekim profesorom filozofije s College de France – s gospodinom Bergsonom, na primer – nego što bih išao ukrevet s većinom ruskih žena. Ne kažem da jednog dana neću bludničiti s madam Delone, zato što sam, kao i većina muškaraca, rođeni kolekcionar. Samim tim, to bi mi pružilo i surovo uživanje u rasturanju jedne vaspitačice iz obdaništa, posebno ako bih u času raskida ostavio utisak kako sam zgnječio jedno stakleno oko.

Pre nego što je sreo svoju ženu, Rober je bio magarčina; sasvim je moguće da ima sve kvalitete magarca: njače, voli čičak, uživa da se valja po travi, a na svet, koji mu izgleda tako divno, gleda tim velikim, blentavim očima, koje ne pitaju da li je taj svet moderan ili drevan i koje u telegrafskom stubu vide drvo, a u cvetu neki izum. Pošto je upoznao svoju Ruskinju, zna da su Ajfelova kula, telefon, automobili i avioni moderne stvari. Eh, sad, taj tikvan se silno namučio dok je to naučio, ne zato što znanje može naneti štetu umetniku, već zato što magarac ostaje magarac i što može oponašati samo sopstveni temperament. Prema tome, ono što primećujem kod Delonea je nedostatak temperamenta. Ako ste

kubistički Bugero i dalje samo Bugero¹. Laburer: njegove slike, iako i dalje vrlo zbrkane, odišu nekim životom, posebno ona sa igračima bilijara u nekom kafeu; ali, uživanje u njenom gledanju zaista nije beskrajno, jer nije dovoljno osobena. Busengol, već videh tvoju bol. Ružni markiz, Kezmarki! Ajhorn, Lisjen, Laforž, Šabotka, Valmije, sve redom kubisti bez talenta. Suzan Valadon dobro barata svojom malom rentom, ali učiniti nešto jednostavnim nije tako jednostavno, ti kučko matora! Toben. Ah, ah! Uh. . . Uh!! Tobenu, družo stari (ne poznajem te, ali nema veze), u tvojim slikama ima nečeg (to je lepo), ali ipak se stiče utisak da ti nedostaje još malo kafanskih rasprava o estetici. Svi tvoji prijatelji su samo obični kretenčići (ovo je baš ružno, zar ne). Učini mi uslugu, otarasi se tog glupog ponosa! Idi napolje i trči po livadi, galopiraj poljem kao konj, preskači konopac i kada napuniš šest godina, nećeš znati ništa i videćeš lude stvari. Doprinos Andrea Ritera bilo je jedno crno govno. Eto čoveka koji ispade opscen, a da mu to nije bilo na kraj pameti. Ermen, još jedan idiot. Šmalcigaug nas navodi na pomisao kako futurizam (iako ne znam da li su njegove slike zaista futurističke) pati od iste slabosti kao i impresionizam: od isključivog oslanjanja na senzibilitet oka. Može vam se učiniti da je to muva, sasvim obična muva u letu, ne neka koja se ošamutila od opojnog zova govana, jer miris i zvuk u potpunosti izostaju, kao i sve ostalo što je nemoguće naslikati, a to je upravo sve.

To što sam se toliko zadržao na Šmalcigaugu ne znači da njegovo platno smatram remek delom. Daleko od toga. Godpođice Hana Košinski, to vam je baš bilo svinjski. Sirota Ruskinja! Marval je izložio jednu šarmantnu sliku. Znam da bi mnogi voleli kada bih za radove ovih slikara rekao kako su dijabolični. Ali, da li uopšte imate predstavu o pravom značenju reči kao što su divno ili šarmatno? Možda ću biti jasniji ako kažem da cveće Madlen Lemer ne smatram šarmantnim. Flandrin ima nešto talenta. Na njegovim slikama genije očigledno ne besni kao oluja, koja kida drveće i pustoši žitna polja. Njegove slike slede opšte, a ne neko njegovo lično pravilo, ali opet bismo rado videli kako Glez i Mecinger na svojim kubističkim slikama postižu nešto ekvivalentno. Marja Rubezak, jedno malo ništa čeka nas na tvojim slikama. Kulbin, njegovi radovi su folirantski.

¹ William-Adolphe Bouguereau (1825–1905), tradicionalni akademski slikar. – Prim. prev.

Hazenberg, kakva prljavština. Alis Beli: ima neke vedrine u njenoj slici *Klizanje u parku* i to nije mala stvar. Očekivao sam nešto mnogo gore, jer se gospođica Beli nikada nije udavala. Artur Kravan: da nije prolazio kroz period lenjosti, izložio bi platno pod naslovom, *Svetski šampinon u bordelu*. De la Fresnaj: primetio sam njegove ranije radove na Jesenjem salonu, jer su odisali svežinom. Spreman sam da dam hiljadu franaka svakome ko mi pokaže dvadeset svežih slika na bilo kojoj izložbi. Ali, taj duboki kvalitet je do danas uglavnom ispario. (Moram da napomenem svojim čitaocima da sam video svega dva od tri najavljena platna, jer treće još nije stiglo.) Ne znam da li je kritika Jevreja Apolinera – nije da imam neke predrasude prema Jevrejima, naprotiv, uvek im dajem prednost nad protestantima – u njemu probudila neke sumnje, kada ga je taj imitator Katila Mendea u jednom od svojih tekstova opisao kao Deloneovog učenika. Nije valjda naseo na tako jeftin trik?

Njegove dve mrtve prirode odlikuju se istom onom sparušenošću koja se može primetiti i u tipografiji na koricama Židovih knjiga. Pošto ne znam apsolutno ništa o de la Fresnaju, nemam predstavu o miljeu u kojem se kreće, ali ubeđen sam da je loš. Njegovo ime mi govori da je plemić, a njegove slike da uživa neki ugled. Razlika nastaje iz suprotnosti između huljokratije i aristokratije. Pošto se nalazi u sredini, kao i sve što je u sredini, ta razlika mora biti nešto osrednje. Svaki plemić ima u sebi nešto grubijansko i svaki grubijan ima u sebi nešto plemićko, jer su to dva ekstrema. Pošto je razlika ograničena tim krajnostima, ona nikada ne postoji sama za sebe, što važi i za talenat. Zato de la Fresnaju nedostaju krajnja razigranost boja i vrhunska sloboda. Teško da je reč o jednom od onih umetnika koji, pošto su završili svoje remek delo, razmišljaju: „Još nisam prestao da se smejem.“ Mecinger, ta greška koja se provukla kao prirepak kubizma. Njegove boje imaju nemački naglasak. Gadi mi se. Kazimir Maljevič je folirant. Alfred Hagin, žalosno, žalosno. Peske, ružna si! Lis nema talenta. Sinjak, o njemu neću reći ništa, jer je o njegovom delu već mnogo toga napisano. Samo želim da mu stavim do znanja da o njemu imam vrlo dobro mišljenje. Deltomb, koji seronja! Auroro Folker, kako sestra? Peš, ružo rumena: umukni, ti ružna babuskaro! Markusis, čista neiskrenost, ali kubističke slike vas ipak navode na pomisao kako bi u njima moralo biti još nečeg; samo, čega? Lepote, ti jebeni idiote! Rober Lotiron, možda. Ni Glez sigurno nije spasitelj; ono što kubistima

nedostaje je genije koji bi slikao bez trikova i sistema. Čak ne mislim da Glez ima bilo kakvog talenta. Šteta za njega, ali šta da se radi. Možda će ljudi pomisliti kako imam predrasude prema kubizmu. O tome nema ni govora: imam više naklonosti prema ekscentričnostima čak i najosrednjijih duhova nego prema banalnim delima nekog buržujskog imbecila. A. Kristijans je imitator, a ne učenik Van Dongena.

A. Kisten: ne, čoveče, nije to to, uopšte. Van Dongen: po navici iz poslednjih par godina, poslao je svoje radove na Salon. Van Dongen je napravio neke izuzetne stvari. Slikanje mu je u krvi. Kada razgovoram s njim ili ga posmatram, uvek zamišljam kako su mu ćelije pune boje, kako zeleno, žuto, crveno i plavo izviru iz samog korena njegove brade i kose. Ljubav koju osećam prema njemu naterać me da mu posvetim ceo članak i zato sada prilažem tako malo.

De Segonzak: nisam video njegove radove. Ako mogu suditi na osnovu njegovih poslednjih radova, taj slikar, koji je nekada obećavao, danas je samo mala propalica. Kisling: ni njegove slike nisam video; ne znam čak ni da li sam dobro izvorio njegovo ime. Čuo sam da ima talenta, ali uzdržaću se od mišljenja. Svako će razumeti da u jednom obilasku nisam mogao videti sve. U narednom izdanju neću propustiti priliku da skrenem pažnju na nepoznatog umetnika koga sam otkrio. Veoma je teško snaći se u Salonu kada slike još nisu izložene: neka platna su upravo bila skinuta, a pošto uglavnom ne možete videti ništa osim užasa, pomišljate, možda pogrešno, kako tu ipak nećete naići na čudo i da su šanse da ga tu uopšte može biti hiljadu prema jedan, čak ni u počasnom holu, pošto se i Izložba u Salonu Nezavisnih diči nečim tako odvratnim kao što je počasni hol. Šaman Mondšen: mislim da sam se jednom napio s tim umetnikom; ali, ne sećam ga se – kažu da sam bio mrtav pijan. U svakom slučaju, taj zaboravljeni drugar pitao je moju ženu da li bih mogao da napišem nešto o njemu; i pošto joj je uputio nekoliko bljutavih komplimenata, plaćam svoj dug. Ali, nisam mogao da pronađem njegove slike. Srećković. Rober Delone: pre nego što počnem da pričam o njemu, moram preduzeti neke mere opreza. Jednom smo se potukli i ne želim da on ili ma ko drugi pomisli kako je ta činjenica uticala na moju kritiku. Ne opterećujem se ličnim mržnjama i prijateljstvima. To je danas, kada ozbiljne kritike uglavnom nema, velika vrlina, a pored toga je i odlična i možda čak sasvim isplativa investicija. Ako budem opširno govorio o